

Реалізація конфронтативної стратегії аргументації у німецькому телевізійному ток-шоу

Б. І. Маленький

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ.
Corresponding author. E-mail: bmalenky@gmail.com

Paper received 23.03.17; Accepted for publication 28.03.17.

Анотація. У статті здійснено огляд контекстуально-прагматичних параметрів комунікації в жанрі ток-шоу та висвітлено особливості процесу аргументування в контексті німецької аналітичної теледискусії. На основі цього було виділено дві основні стратегії аргументації, характерні для дискусійного процесу в рамках жанру ток-шоу, а також детально проаналізовані комунікативні та лінгвостилістичні засоби реалізації конфронтативної аргументативної стратегії та відповідних тактик для її втілення комунікантами в мовленні.

Ключові слова: німецьке ток-шоу, дискусія, усне мовлення, аргументація, стратегії аргументації, інституційна комунікація.

З прагматичним поворотом у лінгвістичній науці мовні явища почали досліджуватись через призму комунікації із залученням відповідних емпіричних методів аналізу різних форм усної та письмової комунікації. У цьому контексті аргументація як комплексне, багатопланове поняття, яке до середини ХХ ст. переважно ґрунтувалось на теоретичних засадах античної логіки та риторики й здебільшого розглядалось з логіко-філософської перспективи, не є виключенням і поступово починає привертати увагу дослідників-лінгвістів. Так у лінгвістичній науці відбувається переосмислення самої суті поняття аргументації, яка починає розглядатись з перспективи комунікативної парадигми й визначається як комплексна стратегічна, комунікативно-мовленнєва, соціальна діяльність, «спрямована на виправдання або спростування певної точки зору й представлена системою тверджень, з метою досягнення схвалення аудиторією» [1, с. 28]. Як зазначає Й. Бюкер, більшість лінгвістичних робіт, які вивчають аргументацію, донедавна мали виключно теоретичний характер, тоді як найновіші дослідження у цій сфері переважно побудовані на емпіричних даних. [3, с. 4].

У цій статті ми виходимо з розуміння аргументації як виду комунікативної, соціокультурної, експліцитно стратегічної діяльності, спрямованої на досягнення мовцями індивідуальних комунікативних цілей засобами персуазивного впливу на реципієнта.

Метою цієї статті є аналіз комунікативних та лінгвостилістичних засобів реалізації конфронтативної стратегії аргументації у дискусійному процесі німецького аналітичного ток-шоу.

Матеріалом дослідження є корпус даних, який, по-перше, вміщує транскрипти теледискусій та ток-шоу з корпусу DGD¹, а також самостійно підготовлені транскрипти 6 годин аудіо- та відеозаписів німецьких ток-шоу з економічної тематики «Майбріт Ілнер» і «Квадрига» у часовому проміжку між 2009 р. та 2014 р., які були вибрані за тематичним принципом й налічують близько 500 тис. слів.

З метою аналізу дискусійного процесу в жанрі ток-шоу та висвітлення комунікативних засобів реалізації аргументативних стратегій та тактик були використані **такі методи дослідження:** методи конверсаційного, контекстуального та функціонального аналізу, а також методичні принципи теорії мовленнєвих актів.

Загалом слід зазначити, що аргументація у ток-шоу відбувається згідно з прагматичними параметрами вербальної інтеракції у цьому жанрі інституційної комунікації. Основними характерними ознаками цього жанру є: чітка тематична спрямованість та жорсткі

часові рамки; багатоадресованість комунікативного повідомлення; присутність модератора, який керує перебігом дискусійного процесу; дуалістичний характер, що виражається присутністю інсценізованих/ритувалізованих та спонтанних елементів; жорсткий асиметричний розподіл комунікативних ролей, що проявляється в низці чітко окреслених ролей: модератора, експерта, гостя, глядача в студії тощо. Крім того, з огляду на присутність конкуруючих груп серед безпосередніх учасників ток-шоу, а також дії модератора, які переважно спрямовані на створення конфронтативного дискурсивного простору шляхом зіставлення протилежних точок зору чи позицій. [4, с. 326] комунікація в рамках ток-шоу має виражено аргументативний характер, в якому аргументативні елементи, а також розповідь та оповідання як види усної комунікативної діяльності утворюють його комунікативне ядро [9, с. 1439].

Виходячи з зазначених вище прагматичних параметрів комунікації, а також культурно-специфічних особливостей німецької критичної дискусії, аргументацію у комунікативному контексті німецького аналітичного ток-шоу слід розглядати як індивідуально-колективну комунікативну та соціокультурну діяльність, спрямовану з одного боку на досягнення учасниками індивідуальних комунікативних цілей засобами персуазивного впливу на реципієнта, а з іншого – на можливе вироблення колективної позиції щодо актуального проблемного питання, яке розглядалось.

На основі здійсненого лінгвістичного аналізу дискусійного процесу в ток-шоу було визначено, що аргументативні стратегії представлені кооперативною та конфронтативною стратегією. Перша стратегія спрямована на побудову чіткої позиції мовця щодо проблемного питання, яка логічним чином пов'язана з тематикою дискусії, репліками та позиціями інших співрозмовників і зумовлена необхідністю дотримання принципів кооперації з метою досягнення глобальної комунікативної інтенції жанру ток-шоу: вироблення спільної компромісної позиції щодо проблематики дискусії на тлі конфронтації суб'єктивних позицій мовців. Конфронтативна стратегія, натомість, є засобом досягнення індивідуальних комунікативних цілей диспутантів і орієнтована на «атаку» (блокування, відкидання, критику та нівелювання тези опонента чи загалом його дискредитацію як учасника публічного дискурсу в очах сукупної телеаудиторії), що у мовленні виражається шляхом використання мовленнєвих актів з метою вираження заперечення, критичного питання, зауваження тощо. Розглянемо детальніше комунікативні засоби реалізації конфронтативної аргументативної стратегії. Типовими тактиками реалізації цієї стратегії є: тактика заперечення,

¹ Datenbank für Gesprochenes Deutsch

нівелювання аргументів, дискредитації опонента тощо.

Проаналізуємо наступний приклад:

Кор #00:20:29-5# *aber schauen sie. ich sehe das nicht so. ich meine vorher hat man in griechenland überhaupt nicht gewusst in der breiten bevölkerung, dass es landtagswahlen in deutschland gibt. und es gibt noch mehr. man sieht da nur negatives, aber es gibt inzwischen mehr haushaltsdisziplin innerhalb der eurozone es wurden jetzt sachen beschlossen und werden auch strafen ausgesprochen, wenn man sich daran nicht hält...*

Сер #00:21:24-1# *es ist noch kein EINZIGES land ist eher verurteilt worden. und, wenn sie sich den neuen fiskalpakt anschauen / #00:21:28-3#*

Перший комунікант реалізує акт аргументації загалом у нейтрально-фактуальному руслі, перехопивши мовленнєву ініціативу заперечним актом, додатково наводячи необхідні факти для підсилення вагомості висловлених аргументів, а також залучаючи стилістичні засоби на рівні синтаксису (інверсія, повтор тощо) для підсилення персуазивного ефекту. Натомість опонент звертається до експліцитно конфронтативних дій і з допомогою **тактики заперечення**, вираженою категоричним твердженням «*es ist noch kein EINZIGES land ist verurteilt worden*», додатково маркованим просодійними засобами, блокує аргументи комуніканта.

Прикладом реалізації конфронтативної стратегії є також тактичні кроки комунікантів, спрямовані на нівелювання суті аргументів інших учасників. У першій репліці наступного прикладу комунікант на змістовому рівні реалізує тактику констатації, виражену висловом: «*wir brauchen mehr wohnungen, die gebaut werden*». У відповідь модератор перериває мовця та висловлює критичне зауваження, яке загалом нівелює аргументи першого й змушує його вдатись до захисних дій і знову повернутись до своєї основної тези, додатково залучивши конотативно-марковані лексичні одиниці для підсилення гостроти твердження. В результаті репліка комуніканта отримує схвальну оцінку глядачів в студії, що, утім, не зупиняє модератора, яка продовжує реалізацію конфронтативної стратегії з допомогою **тактики нівелювання аргументів**, ставлячи таким чином під сумнів вагомість тверджень першого.

Schick #00:49:22-5# *wir brauchen mehr wohnungen, die gebaut werden. ob es eine eigentumswohnung, wo einer selber einzieht oder... / #00:49:27-5#*

Mod #00:49:27-5# *sie plädieren die ganze send... ehm. das haben wir schon mitgekommen. das ist irgendwie der fünfte hinweis darauf, das wir mehr wohnungen bauen sollen. #00:49:33-9#*

Schick #00:49:33-9# *das ist der einzige schutz vor steigenden mieten. wenn es keine wohnungen gibt, dann steigen die mieten #00:49:36-2#*

(Beifall im Studio, 2 Sek)

Mod #00:49:39-2# *man kann andererseits auch tatsächlich um die kümmern, die schon da sind. #00:49:41-9#*

Шляхом використання додаткових лінгвостилістичних засобів, зокрема негативно маркованої лексики, яка має «найбільший конфронтативний потенціал» [2, с. 103], комуніканти можуть вдаватись до експліцитно агресивних дій, дискредитуючи тези чи окремі аргументи опонентів.

Розглянемо детальніше такий приклад:

Сер #00:18:35-7# *aber die rethorischen geraune, das es immer darum geht, die zukunft europas hängt von euro ab. wieso denn? das wäre lächerlich. sie können in die geschichte gucken währungsunionen sind gekommen und gegangen und immer, wenn es währungsunion gab, gab*

es auch getrennte staaten. es gab nie eine, die gehalten hat. und warum soll es denn nun? #00:19:15-7#

З допомогою інтерогативної конструкції на початку репліки мовець піддає гострій критиці позицію та твердження опонентки, яка до цього постійно наголошувала на важливості збереження єдиної валюти у межах Єврозони. Шляхом вживання негативно маркованої лексики: *rethorische geraune, lächerlich* та риторичного питання, додатково маркованого модальним лексичним елементом, комунікант реалізує **тактику дискредитації опонента**.

У випадку застосування комунікантами конфронтативної аргументативної стратегії це викликає відповідну реакцію адресатів, які змушені вдаватись до захисних дій, адже проаналізовані вище тактики мають здебільшого персоніфікований характер і відповідно загрожують їхньому іміджу. Як наслідок будь-які агресивні дії комунікантів зумовлюють реактивальні кроки опонентів у відповідь. Утім, з огляду на публічний характер дискурсу, присутність модератора та дискусійний формат ток-шоу, що аналізується, досить рідко ми можемо спостерігати відкриту ескалацію конфлікту між учасниками. Здебільшого у відповідь на конфронтативні дії опонентів комуніканти звертаються до «оборони» та захищають свою позицію неконфронтативними засобами. У мовленні цей процес реалізується у форматі діалогічних єдностей за схемою: **звинувачення-виправдання; вираження критики-її заперечення** і т. д. Розглянемо детальніше наступні приклади:

Mod #00:37:59-1# *warum es schwarz-gelb in den letzten 4 Jahren so schlecht gelungen, etwas gegen die steuerhinterziehung zu tun? #00:38:08-9#*

Lindner #00:38:08-9# *das behaupten sie, dass es so wohl sei. ich stelle fest, dass wir beispielsweise bei den selbsanzeigen die bedingungen erheblich gegenüber dem, das rot-grün da hatten, verschärft haben. das hatte ja zu mehr einnahmen geführt. ich bestreite, dass wir... / #00:38:36-0#*

Mod #00:38:36-0# *gegenargumente dazu haben wir schon hier diskutiert. #00:38:38-0#*

Lindner #00:38:39-6# *dass wir, das wir nichts, dass wir nicht etwas erreicht hatten. wir haben etwas erreicht #00:38:40-6#*

Спершу модератор вживає інтерогативний мовленнєвий акт, який через присутність оцінних суджень отримує конфронтативний характер, адже у функціональному плані є вираженням критики дій політиків. У відповідь пан Лінднер вживанням конструкції в умовному способі: «*das behaupten sie, dass es so wohl sei*» підкреслює, що це суб'єктивна оцінка ведучої, з якою він повністю не згодний, наводячи додаткові аргументи й протиставляючи свою точку зору позиції ведучої. Після цього з допомогою перформативного мовленнєвого акту з відповідним дієсловом «*ich bestreite, dass wir...*» комунікант **реалізує тактику заперечення**, додатково маркуючи репліку стилістичними фігурами на синтаксичному рівні. Модератор, утім, продовжує втілення конфронтативної стратегії з допомогою прийому перебивання репліки мовця та використання тактики нівелювання аргументів.

Розглянемо наступний приклад:

Heißler #00:30:57-7# *nicht mal das, sondern dieser paragraph 559 also die umlage bei der modernisierung. die instandsetzung ist doch ein anderes thema, weil sie gesagt haben, wir müssen unsere häuser auch pflegen. da stimme ich ihnen absolut zu. aber diese umlage ist doch unendlich. und es gibt auch ein nettes video von herrn schick zum beispiel, von der immobilienrunde von 2011, wo auch quasi ganz klassisch erklärt wird, wie mache ich*

aus einem haus ein mietehaus, also ein geschäft, damit ich mal danach eine steigerung von 585% der mieteinnahmen habe. und da sieht man einfach wo bewusst dieses ziel ausgerichtet ist, wo das ganze landen soll. wir haben uns zusammengeschaут, wie sich der münchener mietspiegel verändert hat. und je nach variiierung der quadratmeterzahl, haben wir in den letzten 12 jahren haben wir eine veränderung, die von 17 % anfängt und bis zu 49%. ich weiß nicht, wo sie ihre zahlen her haben. #00:31:54-0#

Schick #00:31:55-2# münchen ist das.../ #00:31:55-0# (Beifall im Studio)

das extrembeispiel #00:31:58-6#

Mod #00:32:00-5# gerade war berlin noch das extrembeispiel, und frankfurt war extrembeispiel, und münchen war ein extrembeispiel #00:32:07-2#

Schier #00:32:07-2# münchen ist immer die teuerste stadt deutschlands. das wissen wir überall, bei eigentumswochungen und auch bei mieten. ist münchen sozusagen die teuerste stadt. völlig klar! #00:32:20-4#

Спочатку пан Хайслер здійснює посилання на норму закону й з допомогою мовленнєвого акту: «*da stimme ich ihnen absolut zu*» формально виражає абсолютну згоду з попередньою тезою ведучої. Після цього комунікатор дещо змінює тематичний фокус і вживанням вислову іронічного характеру: *und es gibt auch ein nettes video von herrn schick zum zum beispiel, von der immobilienrunde von 2011..»* наводить конкретні факти, які нівелюють вагомість тверджень іншого учасника. Свого апогею вербальна атака досягає висловлюванням: «*ich weiß nicht, wo sie ihre zahlen her haben*», яке у функціональному плані є вираженням **тактики дискредитації опонента**. У відповідь на експліцитно агресивні дії опонента, які відкрито загрожують його іміджу, пан Шік змушений вдатись до захисних кроків, підкреслюючи унікальність ситуації на ринку житла в Мюнхені: «*münchen ist das, das*

extrembeispiel». Ведуча у свою чергу не сприймає аргумент комунікатора як достатньо переконливий і реалізує **тактику нівелювання аргументів**: «*gerade war berlin noch das extrembeispiel, und frankfurt war extrembeispiel, und münchen war ein extrembeispiel*». Як наслідок, пан Шір змушений виправдовуватись та наводити додаткове обґрунтування своєї тези, намагаючись з допомогою низки лексичних елементів та синтаксичних структур: «*wissen wir überall, die teuerste stadt. völlig klar*» представити певний факт як загальновідомий та беззаперечний.

Висновок. Конфронтативна аргументативна стратегія - одна з двох прототипних стратегій у дискусійному процесі німецького аналітичного ток-шоу - є засобом досягнення індивідуальних комунікативних цілей диспутантів і орієнтована на «атаку» (блокування, критику та нівелювання тези опонента чи загалом його дискредитацію як учасника публічного дискурсу). Типовими тактиками реалізації цієї стратегії в мовленні є: тактика заперечення, нівелювання аргументів, дискредитації опонента тощо. Комунікативними засобами втілення ідентифікованих тактик є перформативні мовленнєві акти, спрямовані на висловлення заперечення, критику, відкидання аргументів противників тощо, які отримують форму вербальних атак й безпосередньо загрожують іміджу адресата. Крім формального змісту висловлювань визначальним також є риторичний аспект оформлення реплік диспутантами для досягнення інтенційного перлокутивного ефекту. Відповідно для арсеналу лінгвостилістичних засобів реалізації зазначених тактик характерним є вживання експресивно та негативно маркованої лексики, модальних лексичних елементів, риторичних питань, а також стилістичних фігур на рівні синтаксису: інверсії, повтору, перерахування, порівняння тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев А. П. Аргументация, познание, общение. М.: Изд-во Московского университета, 1991. -149 с.
2. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации. -К.: Астрей, 1997. - 311с.
3. Bückner, J. Argumentationstheorie und interaktionale Linguistik. Münster: SASI, 2004. -123 S.
4. Calsamiglia, H.; Cots, J.; Lorda, C.; Nussbaum, L.; Payrato, L. Communicative strategies and socio-cultural identities in talk shows. Pragmatic. No. 532. (2009) International Pragmatic Association. - P. 325-338.
5. Datenbank für Gesprochenes Deutsch (DGD).URL:<http://dgd.ids-mannheim.de>.
6. Grundler, E. Kompetent argumentieren: Ein gesprächsanalytisch fundiertes Modell. Stauffenburg, 2011. - 412 S.
7. Ilie, C. Semi-institutional discourse: the case of talk shows. // Journal of Pragmatics No. 33 (2001). - P. 209-254.
8. Jahnel, A. Argumentation in internationalen Fernsehdiskussionen. München: Iudicium, 2000. - 407 S.
9. Thornborrow, J. Narrative, opinion and situated argument in talk show discourse. Journal of Pragmatics No. 39 (2007). - P. 1436-1453.

REFERENCES

1. Alekseev, A. P. Argumentation, cognition, communication. Moscow: Publishing House of Moscow University, 1991. - 149 p.
2. Belova, A. D. Linguistic Aspects of Argumentation. - Kiev: Astrea, 1997. - 311 p.

Verbal implementation of confrontative argumentative strategy in German television talk show

В. І. Маленкы

Abstract. This article provides an overview of contextual-pragmatic communication parameters in the talk show genre and highlights main features of the reasoning process in the context of German analytical TV-discussion. On this basis, two argumentative strategies types, typical for the discussion process in the talk show, are determined. Particular attention is paid to verbal means of implementation of the confrontative strategy and its corresponding tactics in speech.

Keywords: German talk show, discussion, oral speech, argumentation, argumentation strategies, institutional communication.

Реализация конфронтативной аргументативной стратегии в немецком телевизионном ток-шоу

В. И. Маленький

Анотация. В статье сделан обзор контекстуально-прагматических параметров коммуникации в жанре ток-шоу и проанализированы особенности процесса аргументации в контексте немецкой аналитической теле-дискуссии. На основе этого были выделены две основные стратегии аргументации, характерные для дискуссионного процесса в рамках жанра ток-шоу, а также подробно проанализированы коммуникативные и лингвостилістические средства реализации конфронтативной аргументативной стратегии и соответствующих тактик для ее воплощения коммуникантами в речи.

Ключевые слова: немецкое ток-шоу, дискуссия, устная речь, аргументация, стратегии аргументации, институциональная коммуникация.